

ГЛАВА 13

За това, че отреклият се от света трябва да бъде странник; какво именно странничество се има предвид и каква е ползата от него. Също и за това, какви места са най-подходящи за подвиг

1. Из патерика

Авва Иаков каза, че да странстваш заради Бога е по-високо, отколкото да приемаш странници.

2. Веднъж авва Лонгин казва на авва Лукий:

- Душата ми жадува да странства.
- Не обуздаеш ли езика си - отвърна му старецът, - където и да отидеш, навсякъде ще си бъдеш вкъщи. Така че обуздай езика си - и вече си странник.

3. Един старец рече: „Ако монахът знае, че съществува място, където би могъл да постигне преуспяване, но не отива там, за да не се лиши от необходимото, той не вярва, че има Бог“.

4. Един брат попита стареца:

- Отче, защо нашето поколение не може да се подвизава така, както се подвизаваха Отците?

- Защото - отговори старецът, - не обича Бога, не бяга от хората и не отхвърля мирските блага. Започне ли човек да бяга от хората и от материалното - оттук започва покаянието и подвигът му. Ето, пожарът се е прехвърлил в твоята нива и трябва да го угасиш. Не

успееш ли да окастриш и окосиш пред него всичко, което може да гори, няма да успееш да го потушиш. Така е и човекът - ако не отидеш някъде, където дори хляба добиваш трудно, не е възможно да се подвизаваш. Защото душата, ако не вижда нещо, едва ли ще го иска.

5. Един брат попита авва Сисой:

- Отче, що е странничество?

- Мълчание - отговори старецът - и където и да отидеш, да нямаш нищо свое - това е истинско странничество.

6. Един брат попита стареца:

- В какво се състои подвигът на странничеството?

- Познавах един брат - започна старецът, - който странстваше и веднъж дойде в църквата. Той се озова там тъкмо за трапеза и седна на масата, за да яде с братята. И тогава някой от тях го пита: „А този кой го пусна?“. „Ставай - казва му, - махай се оттук!“ Братът стана и излезе. Тогава други братя го съжалиха, станаха и го доведоха обратно. После попитаха: „Какво ти беше на сърцето, когато първо те изгониха, а след това те върнаха обратно?“ А той отговори: „В сърцето си реших, че съм като куче: изгонят ли го - то си отива, повикат ли го - връща се“.

7. Един от отците разказа, че в съседство е него живеели двама братя. Единият от тях бил чуждоземец, а другият - местен. И чуждоземецът бил малко нехаен, а местният много ревностен. Случило се така, че чуждоземецът починал пръв. А старецът беше прозорлив и имал видение, че множество ангели отнасят

душата на покойния. Когато той стигнал до небето и вече почти влязъл, започнали да решават съдбата му. И се чул глас свише: „Да, той беше малко нехаен, но за това, че живя в чужбина, отворете му“.

След това починал и местният, и в смъртния му час всички роднини се събрали при него. А старецът видял, че никъде няма дори един ангел, и се удивил.

- Господи - паднал той ничком пред Бога, - как така онзи чуждоземец беше нерадив, а получи такава слава, а този беше толкова ревностен - но за него няма даже и такава награда?

И чул глас:

- Когато умираше, този, който беше ревностен, си отвори очите, видя, че роднините му плачат и душата му се утеши. А чуждоземецът, макар и нерадив, така и не видя никого от близките си. Но плачеше горчиво - и Бог го утеши.

2. От авва Исаия

Ако странстваш заради Господа, не се събирай с местни жители и не влизай в общение с тях, защото тогава за теб би било по-добре да останеш с роднините си по плът. Ако вземеш килия на непознато място, не пускай при себе си много приятели - достатъчен е един за в случай на заболяване. И не пропилявай ползата, която произтича от странничеството. А тръгнеш ли да живееш някъде, не бързай да се настаняваш да живееш в килия, докато не проучиш особеностите на живота там. Дали там няма да ти пречи нещо: грижи,

прекомерен покой, приятели? Защото ако си разсъдлив, бързо ще разбереш, живот ли те чака там или смърт.

Така или иначе, странничеството е подвиг, превъзхождащ всички останали, особено ако сам изоставиш всичко свое и отидеш на друго място, като пазиш вярата и надеждата съвършени, а сърцето - непоколебимо против собствените пожелания. Защото от всички страни ще те наобиколят бесове и ще започнат да те плашат с изкушения, пълна бедност и тежки болести. Ще започнат да ти внушават: „Ето, ще се окажеш в такова и такова положение. Какво ще правиш без приятели и познати?“ И благият Бог ще те изпитва, за да проявиш ревността си и любовта си към Него.

А ако все пак се уединиш в килията си, бесовете ще посеят в теб и други коварни помисли. Ще ти казват: „Нима само странничеството спасява човека, а не спазването на заповедите?“ - и ще започнат да ти припомнят за такива, които общуват със света и роднините си. „И какво - ще кажат те, - нима те не са Божии раби?“ Ще ти внушат мисли за различието в климата, ще породят в сърцето ти страх от трудности и други неща в същия дух, за да те вкарат в униние.

Но злобата им е безсилна, ако в сърцето има любов и надежда. Стремешът ти към Бога ще проличи именно ако Го обичаш повече от покоя на плътта. Трябва не просто да станеш странник, а да се подготвиш, да привикнеш към бран с враговете, да се научиш, когато се наложи, да обръщаш в бягство всеки от тях - докато не се избавиш от тях и не достигнеш до покоя на безстрастието.

Брате, ако изоставиш всичко светско и веществено, пази се от беса на унинието. В противен случай поради вътрешно опустошаване и скръб няма да успееш да постигнеш големи добродетели. А тези добродетели са: да не мислиш за себе си, да търпиш грубо отношение и името ти да не се споменава никъде в светските дела. Ако започнеш да се подвизаваш да придобиеш тези добродетели, те ще дадат венец на душата ти. Защото беден е не този, който само видимо се е отрекъл от всичко и няма нищо, а този, у когото няма злоба и който винаги жадува да помни Бога. И придобива безстрастие не този, който има скръбен вид, а този, който се грижи за вътрешния човек и отсича волята си. Той и ще получи венеца на добродетелите.

Трябва навреме да разбереш и тези, които те смущават - защо шумят. Те често вселяват в теб униние с цел без особена причина да си смениш мястото, а после да скърбиш и да съжаляваш за това. А правят това, за да стане умът ти повърхностен и ленив. Но запознатите е лукавството им остават непоколебими и благодарят на Бога за мястото, което им е дал за смирение. Защото смирението, търпението и любовта към трудовете и теготите винаги благодарят. И обратно - нерадението, унинието и любовта към покоя търсят място, където ще бъдат на почит. А всеобщото уважение вреди на чувствата. Те неизбежно падат под робство на страстите и поради задоволеност и гордост губят вътрешната си съдържаност.

3. От свети Диадох

Не стане ли безразлична към прелестите на тоя свят, душата няма да поиска да излезе от тялото. Защото нито едно сетиво не потвърждава вярата, понеже всички те са свързани с тукашния свят, а само вярата дава обещание за бъдещи блага. Затова който е избрал странстването и подвига, не бива да си спомня за клонести и сенчести дървета, за ромоленето на ручеи, за ливади, обсипани с цветя, за уютни жилища и беседи с родственици. Не бива да мисли за почести, подхранващи честолюбието. А трябва с радост да се задоволява с необходимото и да си представя целия живот като далечно пътуване, лишено от всякакво плътско желание. Само така, като си ограничим ума, ще можем да се обърнем към търсене на вечния живот. Защото зрението, вкусът и другите сетива, ако ги ползваме прекомерно, лишават сърцето от памет за Бога.

И Ева е първото потвърждение за това. Докато не погледна към забраненото дърво, тя прилежно спазваше Божиата заповед. Пламенната любов към Бога сякаш я осеняваше с крилете си, поради което Ева не чувстваше голотата си. Но след това погледна с удоволствие към дървото и със силно желание го докосна, а после с някаква вътрешна наслада опита плода му. И в същия миг беше прелъстена и гола се устреми в обятията на плътта. Като подчини волята си на страстта, тя се отдаде на наслаждаване на временното, а след това чрез приятната външност на плода

увлече и самия Адам към падение. Ето защо човешкият ум трудно задържа паметта за Бога и заповедите Му. Но нека с непрестанно помнене на Бога винаги да гледаме в дълбините на сърцето си, а в тукашния лъжовен живот да живеем така, сякаш сме слепи. Защото за истинското духовно любомъдрие е свойствено да се пази от любов към видимото. И многострадалният Иов ни учи на същото, като казва: *Ако сърцето ми е следвало очите ми...* (Нов. 31:7). А точно това е условието и признакът на крайното въздържание.

4. От авва Исаак

Светът е подобен на блудница, която примамва с красотата си и поражда в тези, които я гледат, желание да я обладаят. Който дори само отчасти е обзет и поробен от такова желание, няма да успее да се изтръгне от лапите на света, докато не се раздели с живота си. Светът ще го разсъблече до голо, а после, в деня на смъртта му, ще го изхвърли от собствения му дом. И едва тогава човек разбира, че светът е бил лъжец и измамник. Но ако някой иска да се отдалечи от света и да види мрежите му, нека да застане извън него. И тогава ще може да види цялата му грозота.

5. Из патерика

Имаше в Скитопол един сановник. През живота си вършеше много ужасни неща и оскверни тялото си по

всякакъв възможен начин. Но веднъж Господ го доведе до съкрушение и той напусна длъжността си. Построи си килия на уединено място и живееше там в грижи за душата си. Някои негови познати научиха за това и започнаха постоянно да му изпращат хляб, фурми и всичко необходимо. Но щом разбра, че живее в покой и не се нуждае от нищо, сановникът си каза:

- Този покой вероятно ни лишава от покоя в другия свят. Не съм достоен за такъв покой.

Напусна килията си и се отдалечи.

- Да приведем душата в скръб - каза той. - Моят хляб - това е храната на добитъка.

С други думи, тревата, която добитъкът яде, ще ми бъде храна, защото живеех като добиче.

2. Как човек да се откаже от предишните си наклонности и да се приучи към нужда и подвиг? Тялото не може да живее без необходимото. Но умът, доколкото е възможно, не позволява на тялото да се изнежва и отпуска, ако не са налице причини, подтикващи към това. Когато човек вижда нещо, което подтиква към него и разслабване, в него се събужда и пламва похот. Той или се обръща към това, или търпи жестока борба. Затова и нашият Изкупител заповяда на онзи, който искаше да Го следва, да свали от себе си всичко излишно, да се откаже от всичко, което разслабва, и едва след това да върви подире Му. А и Самият Той, когато искаше да влезе в бран с дявола, се бореше с него в най-глухата пустиня.

3. И Павел ни съветва да излезем извън града, като вземем Кръста Христов: *Нека излизаме при Него отвън*

стана, носейки поруганието Му (Евр 13:13), понеже Той пострада извън града. Работата е там, че щом се отрече от света и от самия себе си, човек бързо забравя предишните си навици и споменът за тях не го мъчи дълго. И в тази бран е много полезно вътрешният вид на монашеската килия да е беден и без излишества и в нея да няма нищо, което да би могло да предизвика в човека стремеж към покой.

Защото когато в близост до човека няма никакъв повод за разслабване, не му се налага да води двойна бран - външна и вътрешна - със сетивата и с помислите. Така че на онзи, който е отстранил от себе си повода за наслаждение, му е по-лесно да победи, отколкото на онзи, в близост до когото има нещо, което раздразва страстта. Защото човек изпитва бран във всеки член на тялото си и поради това е по-добре да се пази и да се старае да облекчи борбата против самия себе си.

4. Авва Пимен каза:

- Трябва да бягаме от всичко телесно, тоест от онова, което раздразва страстите. Защото, когато си близо до телесна бран, си подобен на човек, стоящ до страшна пропаст. Поиска ли да те нападне, врагът просто ще те бутне в бездната. А ако си далече от телесното, си подобен на човек, който стои далече от пропаст. Дори врагът да започне да те влачи към бездната, за да те хвърли долу, можеш да се съпротивляваш и в същото време да просиш Божията помощ. И тя скоро ще дойде и ще те избави от ръцете на врага.

5. Един човек разказа, че преди време живели

трима усърдни християни. Те били приятели, но избрали различен начин на живот. Единият от тях решил да помирява врагове, съгласно казаното: *блажени миротворците*. Другият започнал да посещава болни. А третият се отдалечил в пустинята, за да безмълвства там и да се подвизава заедно с отците. Първият се уморил от постоянните разпри между хората и понеже нямал сили да угоди на всички, не издържал и отишъл при онзи, който служел на болните. Оказало се, че и той бил изпаднал в униние и не можел да изпълни заповедта. Тогава двамата заедно решили да отидат при подвижника, за да узнаят какво му е дал подвигът на безмълвието. Щом го видели, първата им работа била да му разкажат какво им се е случило. Защото всеки от тях бил преживял хиляди скърби и двамата така и не успели да доведат докрай делото, което били започнали. А после го помолили да им разкаже какво полезно му дало безмълвието.

Подвижникът налял вода в един съд и им казва:

- Погледнете водата.

Тя била мътна. След известно време пак им казва:

- Погледнете сега водата.

Те погледнали и видели във водата себе си, като в огледало. Тогава той им казал:

- Ето така са и хората отвътре. Поради постоянно смущение не виждаш греховете си, но ако се отдалечиш от света и заживееш на пустинно място, е възможно да уталожис чувствата си и да видиш собствените си прегрешения. А тогава, ако имаш желание, с помощта на Божията благодат можеш да поправиш

себе си.

6. Един старец каза:

- На голям път, по който постоянно ходят и пътуват, трева не никне, и дори да я посееш, няма да порасне. А на път, по който никой не ходи и не пътува, има трева. Така е и с нас - докато оставаме сред светски блага, светски грижи разтърсват и тъпчат ума ни. Такъв ум не може да разпознае скритите в него страсти. Но ако се успокои далече от грижи и вълнения, ще види собствените си страсти - както зараждащите се, така и вече явните. А дотогава, макар те да са в него, той няма да ги забележи, дори, ако дълго време живее с тях и остава в тях.

7. Един брат попита стареца:

- Авва, добре ли е да се живее в пустиня?

- Синовете Израилеви - отговори старецът, - когато отхвърлиха суетата на Египет и се заселиха в шатри, се научиха на страх Божий. И корабите, докато са в открито море и търпят буря, остават без работа. А влязат ли в пристанище, веднага започват търговия. Така е и човекът - ако в него се извие буря и не остане на уединено място, никога няма да придобие познание на истината.

- А какво да правя, отче - попита отново братът, - за да придобия дарове на добродетели?

- Ако искаш да усвоиш някакъв занаят - отговори старецът, - ще изоставиш всички грижи, ще се занимаваш само с него, със смирение ще слушаш учителя, няма да се щадиш - и тогава ще усвоиш занаята. Така е и монахът - ако не изостави всички житейски

грижи, не започне да мисли, че е най-лошият измежду всички човеци, и не се повери изцяло на духовен наставник, никога няма да придобие добродетел.

8. Един старец разказа:

- Когато бях по-млад, имах игумен, който обичаше да ходи в отдалечени пустини и да безмълвства там. Веднъж го попитах: „Авва, защо винаги отиваш в пустинята? Струва ми се, че който живее по-близо до света и всичко, което вижда, го вижда в Господа, получава по-голяма награда от онзи, който не вижда“. А старецът ми отговори: „Повярвай ми, чедо, че докато не стигне до мярата на Мойсей и не стане като роден син на Бога, човек няма полза от света. А засега аз още съм син на Адам. И също като баща ми, само щом видя плода на греха, ще го пожела, ще го откъсна, ще го изям и ще умра. Затова отците бягаха в пустини, защото там няма храна за страстите и е по-лесно човек да ги умъртви“.

9. Авва Тифой каза: „Странничество - това е, когато човек, където и да се намира, си пази устата“.

6. От свети Ефрем

Тихото пристанище е мястото, където можеш да живееш съразмерно. А тези, които не могат да внесат съразмерност в живота си, *падат като листа* (Притч. 11:14 - според превода на седемдесетте).

-